

LATHUND I KÄLLVÄRDERING

Elevmaterial

För att vi ska kunna orientera oss och fungera som aktiva deltagare i ett demokratisk samhälle måste vi kunna bedöma och värdera den information som når oss genom vänner, lärare, föräldrar, böcker och tidningar. Vi behöver kunna vara källkritiska - när det behövs.

Särskilt stora utmaningar står vi inför när det gäller hur vi ska hantera all den information vi får genom internet. Individer och grupper kan använda internet för att sprida falsk information eller påverka oss, både medvetet och omedvetet. Detta kan göra det svårt för oss att avgöra vad som är sant och falskt. Därför är det viktigt att vi är aktiva och medvetna när vi tar del av information. Samtidigt är det viktigt att vi inte blir överdrivt källkritiska, när det inte är motiverat. Den här lathunden kan användas för att utveckla den förmågan. Läs guiden och följ den steg för steg när du tränar på att värdera källor!

STEG 1: VAD INNEHÅLLER KÄLLAN OCH VEM LIGGER BAKOM?

Börja med att gå igenom innehållet. Red ut vilken information och vilket budskap som förmedlas. Ta sedan reda på så mycket information du kan om källan. Använd följande frågor som stöd:

- ***Vad säger källan? Är det ett faktapåstående, en åsikt eller en värdering?***
- ***Vilket är budskapet som förmedlas?***
- ***Vad är syftet med innehållet? Att informera? Att påverka?***
- ***Vilken individ/organisation/företag/stat är det som ligger bakom? Vad kan du ta reda på om den?***

STEG 2: UNDERSÖK KÄLLAN

När du tolkat innehållet och tagit reda på information om källan är det dags att göra en värdering av hur relevant och trovärdig den är. Det här steget innehåller flera moment.

Det första momentet är fundera på om innehållet kan vara missvisande, till exempel genom att ta en gammal händelse eller bild och sätta i ett nytt sammanhang, eller presentera som något nytt. Ibland kan det röra sig om rena påhitt och förfalskningar. Att veta så mycket som möjligt om källan är ofta tillräckligt för att kunna avgöra om det kan vara falsk information eller inte. Så fråga dig själv:

- ***Är informationen vad den utger sig för att vara?***
- ***Är informationen rimlig?***

Nästa moment är att jämföra med information från andra källor. Om flera andra källor med hög trovärdighet säger en sak, men din källa säger en annan, sänker det källans trovärdighet. Om informationen stämmer väl överens med andra trovärdiga källor höjer det källans trovärdighet. Så fråga dig själv:

- **Stämmer informationen överens med andra trovärdiga källor?**
- **På vilka sätt skiljer den sig åt?**
- **Bygger informationen i källan på andra källor? Vilka i så fall? Hur påverkar det trovärdigheten?**

Det sista momentet är att fundera över om källan kan ha ett intresse av att vinkla eller förvrida informationen. Här är det viktigt att veta så mycket som möjligt om källan, och att du noga genomfört de tidigare stegen. Ibland finns det bakomliggande ekonomiska eller politiska motiv som påverkar källans trovärdighet, och då behöver vi ta hänsyn till det när vi tar del av informationen. Så fråga dig själv:

- **Vem ligger bakom källan? En individ, ett företag, en organisation, en stat?**
- **Har den som ligger bakom källan något att vinna på att vinkla eller förvrida informationen? I så fall vad?**
- **Hur påverkar det trovärdigheten?**

STEG 3: VÄG SAMMAN OCH VÄRDERA

När du gått igenom källan noggrant är det dags att väga ihop allting och göra en bedömning av trovärdigheten. Ibland kommer man fram till att en källa är fullständigt trovärdig, och ibland inte trovärdig alls. Men oftast hamnar man någonstans däremellan. Så fråga dig själv:

- **Vad talar för en hög trovärdighet? Vad talar mot?**
- **Vad behöver jag vara medveten om när jag tar del av informationen?**
- **Med utgångspunkt i den värdering jag gjort – är informationen trovärdig eller inte?**

AVSLUTNING

Det är inte alltid möjligt för oss att göra en så ordentlig källkritisk analys varje gång vi ser en delad artikel på sociala medier, läser en kommentar på ett youtubeklipp, eller ett inlägg på ett diskussionsforum. Och när vi tar del av information i etablerade, seriösa medier, som vilar på god journalistisk etik, är det sällan nödvändigt.

Men genom att öva på att tänka aktivt och metodiskt kring information vi tar del av kan vi med tiden bygga upp vår källkritiska förmåga. Då blir det enklare att vara uppmärksam på vilket innehåll som vi bör ifrågasätta och ta en extra koll, när det behövs.